

پیلین هشیارین د رۆمانا (مرن دزهنگا 12ئى دا) یا کهوسەر شهوکهت

پ.ه.د. زوزان صادق سعید، کولێژا په‌روه‌دا بنیات، پشکا زمانی کوردی، زانکویا دهوک، هه‌ریا کوردستانی- عێراق

پوخته:

پینا هشیارین وه‌کو زارافه‌کی نوی د رمخا نه‌ده‌ی دا، و ته‌کنیکه‌کا نوپتر درۆمانی دا ئیکه‌م جار "فرجینیا وولف" درمانین خۆدا بکارئینایه، رامانا سه‌ره‌کی ژ پینا هشیارین فەرشتنا هزره‌وی‌رایه ب مەرهما دیارکنا گوشه‌نیگا و دیتنا تاکه‌ که‌سی ب ریکا زنجیره‌کا هزره‌وی‌را، ئەو دیتنن فەشارتی و خافتی و ئەف دیتنه بریکا هنده‌ک ئەله‌مینتا ده‌یتنه ده‌رئیکه‌ستن چ ب دیالۆک یان مۆتۆلۆگن. دچارچۆفی پیاده‌کنا روودانه‌کی کو ب ته‌کنیکا پینا هشیارین به‌یت ئینسین رۆمانئیس کاره‌کنه‌ری ده‌له‌بژیریت کو ددوخه‌کی ده‌روونی یان تابه‌یت دایه‌ت، چونکی هنده‌ک جارا دیتنه‌ک یان ته‌ماشه‌که‌نه‌کا وی کاره‌کنه‌ری بو تشته‌کی دیتنه‌ فاکته‌ر ئەو دناف هزرادا بچیت خاری و فەرشتن دهرزین وی/وی دا په‌یدا بیه‌ت له‌وما ئی مه‌رج نینه‌ کو رۆمانئیس ب کاره‌کنه‌ری رۆمانی ده‌ستپه‌یکه‌ت به‌لکو ب پینا که‌با یان دنگی سیلافه‌کا ئافی یان هاتنا بارانی، یان دیتنا خه‌وه‌کی... هتد. زه‌مه‌تیا ئینسین و بکارئینانا فی ته‌کنیکی ئەوه‌ کو ئەو ره‌گه‌زین دناف وی دا بکارده‌ین هه‌می ئەون ئەوین ب شیوه‌کی ئاشکرا نه‌هین دیتن به‌لکو دمیانا خاندنه‌کا هه‌یروکویر وشلوفه‌کرن و فه‌کرنا وان کودین جه‌فه‌گی ئاشکرا دیه‌ت.

رۆمانا "مرن دزهنگا 12ئى" دا ل گوره‌ی فی ته‌کنیکی و ئەو ئەله‌مینتین ب خۆفه‌ دگرت. رۆمانئیس وه‌کو ئافره‌ت شیاپه‌ ب فی ریکنی ئاماژێ ب هنده‌ک که‌یسین ئافره‌تان بکه‌ت کو دناف جفاکیدا تۆش دیه‌ت.

په‌یقین کیلی: پینا هشیارین، دوخی ده‌روونی، فەرشتنا هزرا، ئافره‌ت و جفاک، پارانه‌وه، سه‌رئیکداچوونا ئازاد.

دیه‌ته‌ قوربانا وان کاران و ژبه‌ر ب چاره‌ی و ب ده‌سته‌ه‌لاتیبا وی ئەو کاره‌ دمینن فەشارتی.

پیشه‌کی:

- گرنکیا باه‌تی:

هه‌لبه‌ت گرنکیا فی فه‌کولینێ ئەوه‌ کو باه‌ت درۆمانا کوردی دا یان نوویه -دیه‌ت کیم ل سه‌ر هاتنیه‌ت ئینسین- له‌وما ئی نه‌شه‌هه‌زاییا رۆمانئیسین کورد دفی جوړه‌ ته‌کنیکیدا ئەگه‌ره‌که‌ بو بکارنه‌هینانا وی، به‌لی ئاماژه‌پیدان و ده‌ستپه‌یکه‌ت کاره‌کنه‌ری رهنه‌گه‌ران دی بینه‌ فاکته‌ره‌کی هاریکار بو شه‌هه‌زابوونا رۆمانئیسان ل سه‌ر وان گه‌ورین و ته‌کنیکین نوپین د بیافی رۆمانی دا په‌یدا دین.

- ئەگه‌ری هه‌له‌بژاتنا باه‌تی:

ژبه‌رکو باه‌ته‌کی تویه‌ و تیکه‌سته‌کی گونجایی رۆمانی ل به‌ر ده‌ست هه‌بوو، له‌وما فه‌کوله‌ری قیایه‌ وی فالاتی پ بکه‌ت ئەوا تاکو تۆکه‌ ب فی ته‌کنیکی نه‌ هاتی به‌حسکرن.

پینا هشیارین وه‌کو ته‌کنیک، ده‌ستپه‌یکه‌کان و رۆمانی دا یا ب سانا‌هی نینه؛ چونکی لیکنیزیک یان ل گه‌ل رۆمانین دۆخ ده‌روونی هه‌ی، لی خالا لیک جوداکه‌ر ئەوه‌ کو ئەو که‌سایه‌تیا درۆمانی دا بکارده‌یت و دوخی ده‌روونی یان وی/وی د پینا هشیارین دا بیه‌ت وی ده‌ی دی دیاریه‌ت ده‌می هزرین وی که‌سی ب دیتنا دیمه‌نه‌کی یان گوهداریکنا ئاخفتنه‌کی ده‌سه‌ری وی/وی دا دفه‌رژن و دچته‌ ددوخه‌کی یان ئاگه‌هێ تاکو هشیاردیه‌ت. رۆمانئیسین کورد ئەف ته‌کنیکه‌ -بێ ئاگه‌هداریبوون ژئ- ده‌نده‌ک رۆمانا دا بکارئینایه‌ مینا رۆمانا "مرن دزهنگا 12ئى" دا. د فی رۆمانی دا رۆمانئیس "که‌وسه‌ر شه‌وکه‌ت" شیاپه‌ مفای ژ فی ته‌کنیکی وه‌رگرت و ب رینا قاره‌مانا رۆمانی رۆلی وی کاره‌کنه‌را ددوخی پینا هشیارین دا دژیت روودانین رۆمانی ب خاندنه‌فانان بده‌ته‌ دیارکرن. ئانکو ئەو دوخی ده‌روونی یان کو ئەف قاره‌مانه‌ توشبووی کو ب ریکا خه‌وی ده‌که‌فیه‌ ژبه‌ر فەرشتنا هزره‌وی‌رین خو پالده‌ره‌که‌ بو ئاشکرا بوونا هنده‌ک ژ وان نه‌پینین فەشارتی ئەوین دناف جفاکی دا به‌لاف و ئافره‌ت

-پەيگەرئى قەكولئىن:

ئەف قەكولئىنە ل سەر دوو پشكان هاتىبە دابەشكرن، بەشى تىورى هەمى ئەو بابەتئىن گرىداي پىلا هشىيارئى وئەو دوخنى كەسانئىن هەلگىرى قى بارودوخى ب خۆ قە دگرىت باوەشكرىبە مينا: چەمك وپىناسئىن زارافى ل گەل شىوازئى لىنئىرنا تىورا دەرورونى وپياقئىن وئى. د پشكا دووى دا ئامازە ب هەمى وان بابەتان هاتىبە كرن ئەوئىن تەكنىكا پىلا هشىيارئى ب خۆقە دگرىت ل گەل پراكنىكرنا وان بنەمايان ل سەر رۇمانا "مرن دزەنگا 12ئى" دا. پاشى قەكولئىن ب هندەك ئەنجام و ژىدەران ل گەل پوختە ب هەرسى زمانا بدووماھى دەھىت

رئىازا قەكولئىن:

"پىلا هشىيارئى" دكەفتىبە دخانا دوخەكئى دەرورونى دا، لەورا رىيازئىن وەسفى - شىكاريا دەرورونى بكارھاتىبە.

بەشى تىكى: تىگەھى پىلا هشىيارئى.

1- پىلئىن هشىيارئى چەمك وپىناسە

ئىك ژ وان زارافئىن نۆى دىوارئى رەخنا ئەدەبى دا ب گشتى و رەخنا رۇمانئى و ھونەرىن قەگىرانئى بتايىبەنى بابەتئى (پىلئىن هشىيارئى- شەپۆلى ھۇش - Stream of Consciousness) بە. ھەرچەندە گرىدانان وئى پتر دچارچوقئى زانست و مېتودئىن دەرورونناسىدا دزقرن؛ بەلئى ئەفە وئى چەندى ناگەھىنىت كو بۇارئىن ئەدەبى ژئى دىبى بەھرن، چونكى دەھمان دەمدا گرىدان يا ل گەل بارودوخئىن دەرورونى پئىن ئقىسەرى يا هەمى، لئى ھونەرىن قەگىرانئى پتر دەلئىقى بۇ ئقىسەرى رۇمانا پىلئىن هشىيارئى درەخستىت كو پچىتە دناف كوئراتىا ھزر وپىردانكا بىرەوېئىن خۆ ب مەرەما زفراندنا وان بىرھاتنا وپىادەكرنا وان دناف هندەك روودانئىن دى پئىن دەقى ئەدەبى دا. وەكو بابەتەكئى نۆى دىبى بزافئى كەين هەمى وان دىتئىن وپۇچوون و تەكنىكىن تايىبەت پئىن ئەف زارافە ب خۆ قە دگرىت بەرچاف كەين. ل گەل پراكنىكرنا وئى لسەر دەقەكئى رۇمانئى.

ھەلبەت كار وئەركىن سەرەكئى پئىن زماشانان شلوقەكرنا ھەر زارافەكئى بە كو دەبىت ژ لائىن خاندەفانان قە يا روون و ئاشكرنا نەبىت، لەوما ئەف بۇارە دئى پتر سىمايئىن زارافئى (پىلئىن هشىيارئى) بەرچاف كەت. ژبەكو زاراف ئى پىنكھاتىبە ژ دوو پەيفا لەوما د زۆرەيا قەھنگا دا پەيىف پەيىف ھاتىبە شلوقەكرن، پەيىفا (شەپوول/ پىل) وەكو نافەك بۇ نافەكا بووش چ رووبىار يان دەريا بىت كو ژ ئەنجامئى بۇرىنا وئى ئافئى ئاف بسەرئىك داچىن، زارافئى (پىل) د قەھنگا (لسان العرب) دا بەرامبەر پەيىفا (تبار: پىلئىن دەريا... ئانكو نافەكا بەلز دچىت) ھاتىبە (ابن المنظور، 62، 2008). كەواتە دياردەبىت كو خۇاستنا قى زارافەى وپىادەكرنا وئى دىوارئى ئەدەبى دا ب گشتى و قەگىرانان رۇمانئى بتايىبەنى ب مەرەما بەلز ھاتنا ھزر وپىرا ب شىوھى كو دەسەرئىكداچىن و وەكى پىلا بەرزبىن. دەھمان ژىدەردا ئامازە ب زارافى (ھشىيارى) بەرامبەر پەيىفا (الوعى) ھاتىبە كرن وپىاركىبە كو (ھشىيارىا ھەر تىشتەكئى و ئاخفتن ل سەر زۆرتر وئى ھشىياردەك... تىدكەھىنىت و دپارىزىت) (ابن المنظور، 2008، 364). ھەر وەسا زارافئى (ھشىيارى) دقەھنگا زارافئىن ھەقچەرخىن ئەدەبى دا ب رامانا ھەستكرن دەھىت، بەلئى ئەو ھەستكرنە كەتتە دىن هندەك پىقەرئىن تايىبەت و دنافئىكداچووى. دەھمان دەمدا ھشىيارى تىشتەكئى رىژەى و مەرج كرىبە ب چركەكا مېژووى ئەوا دەم بسەردابوورى (علوش، 1985، 234). كەواتە دياردەبىت كو زارافئى ھشىيارى پتر گرىداي ھەستكرئى بە ب مەرەما خۆ پاراستن ژ ھەر تىشتەكئى يان دياردە وروودانەكئى. دقەھنگا (الوسىط) دا ھاتىبە ((رووبىار وەھى يان بۇرىنا ئافئى، وەكى دقەھنگىن دىتر پئىن زارافا دا ھاتى وەكى لئىنەكا سەر قەسەر قە دنافا ئوقيانوسىدا و دكەفتىبە ژىر كارىگەرىا ئاراستئىن باى و توندىا ئافئى. وزارافئى ھشىيارى: ب رامانا ھەستكرنا ھەر بۇنەوەرەكى بە ب وئى چارچوقئى دەوروبەرىن وئى لەوما پىلئىن ھشىيارئى پىنكھە رامانا "بۇرىنا ھەستا" دەھىت (مصطفى، الزيات، 1972، 92) كەواتە دزوربەيا قەھنگ وئىنسايكولپىدىا ئەف زارافە ژ لائىن واتائىن قە نىزىكى ئىكە ژ وان ژى قەھنگا (المعانى، المحیط، الصحاح) لەوما تەفئى بابەتى ھەمى لئور ئىك خال دزقرىت.

ب- ژلايىن زارافەى قە:

أ- ژلايىن زمانىقە

جودا دناقېرا بارودوخەكى دەروونى ئىن تايەت و سەمتا پىلا ھىشارىن، دەھمان دەمدان بزىن ئەو كىش دەم و دەلىقەنە كارەكتەر دكەقېتە د دوخى پىلا ھىشارىن دا؛ چونكى قەزىراندانا بېرھاتنا بۇ كارەكتەرى ئىك ئىك ساخلەتېن سەرەكى پىن فى دوخى دەروونى يە كو ھول دەھتە دان بېرھاتىن كەش وەكى گىزەفانكى دەسەرى دا دەھن و دچن ول سەر فى بىناقى قەگىرانا روودانېن رۇمانى دەستېندكەن و بەرەف گەشەكرى دچن ودوى رىرەوى دا چەندىن دەلالاتا ب خو قە دگرىت ژەركو ھەمى وەكى وىستەگەھا دناف مىكشى كارەكتەرى دا دزقرن.

دئىنساىكلوپىدىا زاراقتىن زمانى وئەدەبى دا ئامازى ب وى چەندى دكەت كو رۇمانا پىلا ھىشارىن (فوكسا بابەتە خو پتر دئىخىتە سەر لايەت زەھنى و وژدانى يا زيانا كارەكتەرى ژ روودان و گرېن و لىقېنېن درامى، ئەقە زى دېتە ھارىكار بۇ دەستېنشانكرنا بابەت رۇمانى نە شىوئى وى) (علية عزت عياد، 1994، 120) لىدويف فى دېتتى وەسا خويا دېت كو دەمى رۇمانقىس رۇمانى دادرىت ب زاناي پلانا وى ددانىت داكو دەمىانا وى دا جورى رۇمانى بېت دياركرن، چونكى رۇدىكرن ل سەر ھەمى دوخ و بارودوخىن كەسەكى ژ لايىن دەركى وناوەكيا دەروونى شىوئى قەگىرانتى بېرچاقت دكەت و دەرىنا روودانېن رۇمانى ھەمى دى ل سەر لىقېن وىزاقىن وى كارەكتەرى بن و ئەو دى بېتە سەنتەرى گھورىنا گرېنا رۇمانى وگەشەكرنا وان دى ژ وى دەستېتەكتە. ب رامانەكا دى بابەت وناقەرۇكا رۇمانى دى بەشەكى سەرەكى ژ وى كىشا دەروونى ب خو قە گرېت ئەوا كارەكتەرى سەرەكى توش دېتتى و ئەو دى بېتە سەرۇكانيا لىكرفراندانا روودانېن رۇمانى و چىنا تەقتى وى دى ل سەر شىوئە و جورى كارىگەرىا وى دوخى پىلا ھىشارىن كەت ئەوا كارەكتەرى تىندا دېورىت.

پىلېن ھىشارىن دەھبوونا جەستەبىا ھەر كەسەكى يا قەدەر نېنە ئىن ھەبوونا ھىشارىن ب خو، چونكى ئەو دوخى تاكە كەس دكەقېتە تىندا ژ دوخى سروسىتى دەردكەقېت و بەرەف ئاراستىن دەروونى دچىت.

ساخلەتا سەرەكى يا رۇمانقىس دىقىس و قەگىرانا رۇمانى دا بەرچاقت وەردگرېت (ئاگەھى- ھى ژخوئوون) ھ، وەكى زەقېكە كىلاى و بەرەقە بۇ رازارندانا روودانېن رۇمانى چونكى دەمىانا فى چەندى دا ئەو پەيوەندىا دناقېرا كرىارېن كارەكتەرا و رۇلى وان و روودانا سەرەكى يا رۇمانى دياردېت. ئاگەھوون زى وەكو وەھەكى يە دگىننى مرؤفى دا دژىت ئى

پىلېن ھىشارىن وەكو تەكنىكەكا نوى ژ تەكنىكىن دېت رۇمانى يا جودايە. وەكو چەقەكى قەقەتيايە ژ رۇمانا واقىعى ل سەر پىلا راست يا ھىشارىن و ئەو ھەمى لەھىن دەروونى ئەوئىن مرؤف ھەلدگرېت ب خو قە دگرېت، لەوما ئەف جورى رۇمانى وەكو پىنگاگەكا بەزېوون دگھورىنا ئاراستا شىوئە قەگىرانا روودانېن رۇمانى و دەركەتېوون ژ شىوئە رۇمانىن كەش و لاسايى. دئىنساىكلوپىدىا كامېرىج دا ئامازە ب پىلا ھىشارىن (stream of consciousness) دچارچوئى ئاراستە وشلوفاكرېن ساىكلوئى دا ھاتىە بەھسكەن، چونكى بەشەكى نەقەقەتيايە ژ دەرووناسى و دياركرېه كو (ناھىتە باوەركرن كاتى تىورىن فروئىدى وبتايەت كاتى وى ل سەر شلوفاكرنا خەونا چەند كاتىكرن ل سەر زانستىن دانايى و تەجربى كرېنە. سەرەراى فى چەندى ئەف كارە بەشەك ژ بۇ دانانا وان ئوونىن فىسئوئوئى ئەوئىن دېنە ئەگەر بۇ زەھمەت يان ئەستەمبوونا دارىتتا ھزرا "مىنا فى وئىنى بەرامبەر شىوئە نوى ئىسىنى دئەدېدا دەھت دېت ئەوا بەرىناس ب پىلېن ھىشارىن") (ك. نلووف، نورىس، ج، 2005، 272-273). كەواتە دياردېت كو جووبارىن ھزرى ب شىوئەكى ئاشوئى دپەنگىن و دېتە ئەگەرى ژىكەھوون و دەسەرىكدا چوونا وان، لەوما گەلەك جارا دەھمان چركەيا ئاخىقتى دا ھزر مرؤفى بەرەف ھندەك ئاقارىن دى دېت. فاكەرى فى چەندى زى بۇ بىردانكا مرؤفى دزقرىت ئەوا گەلەك جارا فىلېلېا دكەت- و پىادەكرنا فى شىوئە دىقىسنا رۇمانى دا وەكى بازدانەكا مەزىوون دگھورىنا ئاراستا جىپانا رۇمانا نوى دا. ئەف زاراقتە (stream conciousness) دچارچوئى قەكولېننى ساىكلوئى دا يا ھاتى ئەوا ژ لايىن فەبەلسوف وزانايى دەرووناسى ئەمىرىكى (وېلىام جىمس) قە ھاتى ئاشكرارن داكو دەمىانا وى دا وەسفا وى دارىتتا بەردەوام يا ھزر و ھەست و بېرھاتنا بکەتن ئەوئىن بىشئوەكى بووش و جىگىر وى دۆماھى ژ زەھنى مرؤفى دىش بکەت (رىان، ملامح فى الحدائە، 2015، 211). دياردېت ئەو دوخى دەروونى ئىن كەسايەتتى تىندا دېورىت بەردەوام ئى دەسەرىكدا چوونا ھزرا دا، ئانكو دېت دىنا دېمەنەكى يان گوتنا ئاخىقتەكى كارىگەرىا خو ھەبىت ل سەر دورستېوونا رىشتنا ھزرىن وى/وئى.

وەكو زاراقتە رەخەگرېن رۇمانى ھەولېن وى چەندى كرېه كو بىشېن ھەست ب وى ھەستى بکەن ئەوا كارەكتەرى ھەلگرې پىلېن ھىشارىن لىدەف پىادەكرى دا دەمىانا وى چەندى دا روون بکەن ئەو دوخىن ئىك

ژيانى ونبياى ئافكارن وئافاهيىن جفاكى. ئانكو خۇاستنا دوخى پيلا هشياريى وەكى دوخەكى دەروونى لدهف مرؤفى يان تاكهكەسى ئەوى بشيوەكى نورمال دناف جفاكى دا دژيت وبيادهكرنا وى دناف تىكستين ئەدەبى وەكى كراسەكيە كەسايەتيا كارەكتەرەكى دەقى پى دەيتە داپوشين، ئانكو گەھاندانا سىن جەمسەرا وگر ئيدانا وان ب ئيك هيل قە ئەوژى:

1-جەمسەرى مرؤفى ئاساى.

2-جەمسەرى دوخى پيلا هشياريى لدهف وى مرؤفى وەكو دوخەكى دەروونى.

3-جەمسەرى دەقى شىنسنا ئەدەبى (رؤمانى).

تيورا دەروونى وەكى زانستەك گر ئيداي هەمى وان دوخين نەتەندروسستين كريات ورەفتار ودوخين دەروونى پين مرؤفى يە، لەوما دەمى پيادهكرنا كەسايەتيا تىكچووى ژ لايى دەروونى قە دەيتە كرن پىدقە رۇمانقىسى شەھرەزايەكا زور ل سەر بەرجستەكرنا وى دوخى هەيت، داكو كارەكتەر ب شيوەكى سەر كەفتيانە وى رولى ئەنجامبەدە.

دەرهنگا زارافين هەقچەرخين ئەدەبى دا رۇمانا پىلن هشياريى ل ژير چارچووى رۇمانين سايكۇلۇژى ھاتپە رىزەندكرن كو تيدا رۇمانا سايكۇلۇژى پشت بەستنى ل سەر پىلن هشياريى، سەرئىكداچوونا واتايا، مۇتۇلۇك، شلوقەكرنا دەروونى دكەت ودرۇمانا سايكۇلۇژى دا ئەف بۇارە هەمى داپوشينيى ل سەر بنياى وسترأچەرەين دى پين رەگەزىن قەگىرانى دكەت.(سعيد علوش، 1985، 104). ئانكو ئەقە هەمى ئەو دوخن ئەوين كارەكتەر پى رادىيت وھندەك ژ وان كريات دكەت بى ئاگەھ ژ خۇ هەيت، لەوما ئەو كەسى ھەلگرى فى دوخى بيت د دوو شيوين ژيانى دا دژيت، ژيانەكا دەرەكى يە و ژيانەكا ناوەكى يە وھەدوو گر ئيداي كريات و رەفتارانە. ب رامانەكا روونتر ھەقەندىەكا دنافبەرا ھەدوو رەفتاراندا ھەمى ئەوژى رەفتارين دەرەكى رەنگەدانا رەفتارين ناوەكى پين مرؤفى يە وھەدوو رەفتار پين ئيك مرؤفن وئەقە بۇ پالدەرەك رەخنەگر وەسا ديارىكەن كو ((رۇمانا پيلا هشياريى ژ دوو چيروكا پىكدهيت چيروكەكا دەرەكى دكەقتە سەرئىك تەوەر، بەلنى چيروكا ناوەكى سىستەمەكى تايەقتى خۇ بى ھەمى ب خۇ قە دگرىت. و دەمان دەمدا ھىلەكا پەيوەندىين ھەقشك يا پىكقەگر ئيدانى يا ھەمى. ھەرچەندە ھەر تاكهكەسەكى جىپانا خۇ يا دەرەكى ناوەكى يا تايەت

كو جەمەكى دياركرى ھەيت، لەوما ژ بەشپن ھەستا دەيتە ھژمارتن لى وەكو ھەقذژەكى يە بەرامبەر پيلا هشياريى؛ چونكى ھەردوو دوخ بىكقە دبابەقتى ھەستكرنى دا دەھقەشن. يا كرنك ئەو پىلن هشياريى دكىلگين دەرووندا وەكى زەنگەكا مەترسىدار ودوخەكى نەخۇش دەيت ھژمارتن لەوما ئەو كارەكتەرى ھەلگرى فى دوخى بيت وەسانين دەورو بەر دناگەھدارين ھەمى دەما دى دىن چاقتيرين دايت نە وەكى دوخى ئاگەھىيى كو ئەوژى ئەگەر سنورين سروشتى وەسانين ئاساى چوو دەرى- دەھمان مژارين دەروونى دا دەيت ھژمارتن چونكى ئەو ئاگەھىيى بەرەف ئاسويين ھەستيارين بەرامبەر ھەر تىشتەكى دجيت وب فى رىكى كاريگەريا فى دوخى لدهف مرؤفى ل سەر كەسانين دەورو بەر زى دكەت؛ لەوما يا پىدقى يە ھاوسەنگى دنافبەرا ئاگەھىيى ونە هشياريى دا ھەيت دا بەرەف ئافارين پىلن هشياريى نەچىت.

پيلا هشياريى وەكو شيوازەك وەكنىكەكا ھونەرى درۇمانى دا بكار دەيت و ب رىكا فى تەكنىكى رۇمانقىس تەقتى بابەتى پىشكىش دكەت و دىت ھەر ژ پەشپن دەستپىكى وددەروازا رۇمانى دا رۇمانقىس ب دەرزداچوونا كارەكتەرى رۇمانى بەرەف پيلا هشياريى دەستپىكەت ھەروەكى رۇمانين فرجىنيا وولف، كو دەستپىكا رۇمانين وى ب سەرئىكداچوونا ھزرا كارەكتەرى رۇمانى قەدكەت پشتى دىمەنەكى دىنيت يان ئاخفتەكى گولپىديت.

ھەرچەندە دىواری دەرووناسىي دا جودابوون دنافبەرا زارافين (پيلا هشياريى، ئاگەھبون، وى ئاگەھى) يا ھەمى بەلنى ژبەر نىزىكى وپىكقەگر ئيدانا وان ل گەل ئىك، لەوما دئىك سنووردا دەيتە بەسكرن ئەقجا ئەو كەسى د پيلا هشياريى دا دىواریت كەسەكى شىت(دىن) نىنە، بەلكو ھندەك جارا و ژ ئەنجامى دىنا دىمەنەكى يان وپىكى بىردانكا ھزرى قە دىت و وى/وئى بەرەف وان بىرھاتنا دىتەن و دەھمان دەمدا يى ھشيارە و ئاگەھ ژ دەورو بەرا ھەبە ب تى بىرھاتنا ھزرا كونترول ل سەر كرىە.

ج- پيلا هشياريى دتيورا دەروونى وپاقتين فەلسەفى دا:

ھەلبەت گر ئيدانا فى زارافەى ب شيوەكى راستەوخۇ ل گەل لاپەنى دەروونى يا گر ئيدايە، بەلنى چونكى دوخەكە دناختى مرؤفاندا پەيدادىت، لەوما وەكو پارچەك ژ ژيانا مرؤفى دەيت ھژمارتن، ئەو مرؤفى سەنتەرى

ژانفچوونى-خۆكۆشتى-سىگموند فرويد ئامازە ب شىئوھكى راستەوخۇ و رەھال بابەتنى پىئلا ھىسپارىن نەكرىيە، بەلكو ئەو فەكۆلەر وقوتايىنن وى، ئەوين پىشتى وى ھاتىن شلوقەكرن بۇ وان ھەمى كۆدىن تىورى كرىنە وبووينە كليل بۇ فەكرنا دەرگەھىن چەندىن بابەتنى دىتر كۆگرىداى دەرووناسىيى بن. ئانكو فرويدى ب شىئوھكى راستەوخۇ ب پىئلا ھىسپارىن نەكرىيە، بەلكو ھەولدايە كەسايەتى يان كارەكتەرىن رۇمانا وەكو نموونەيا تاقىكەر بۇ تىورا خۇ بكار بىنىت مینا رۇمانا (براين كرامازوف)دا و بۇ دياربوو كۆ ئەف كارەكتەرىن رۇمانى ھەمى ھەفدژ و د دوالىزمى ئانكو (ھونەرمنەندەك ھەلگرى وئەكى داھىنان ومانيا وئافراندىن يە و دەھمان دەمدا كەسايەتەكا خرابكار ورتەك(مىتم) و تاوانبار و ھەماھەنگە ل كەل تاوانبارا و بۇ خۇ خۇشىن ژ نازاردانا كەسان و نەخۇشىن وان دىنىت، دەمى فرويد باس ل قان جورە كارەكتەركى دىت كۆ ئەو دەربرىن ژ وئى راستەقىنە يىن ژيانى يا وى رۇمانقىسى ب ھەمى ھەلچوونىن وى يىن بى ھەستىپىكرن دكەت)(زىن الدىن المختارى، 1992، 12). ئانكو دياردىت كۆ ئەو كارەكتەرىن دوى دوخى دەروونى دا دژيا د بنەمادا ژيانا رۇمانقىسى ب خۇ بوويە.

كەواتە ئەف كارەكتەرىن لەرزوك (متذبذب) د دىتتا فرويدى دا كەسايەتەن نە تەندورستىن، بەلكو ھندەك جارا ئەو دبنە ئەگەرىن دروستبوونا روودانا و ب دوماھىيەننا ژيانا ھندەك وپاشى ژيانا خۇ؛ چونكى كارتىكرنا رەفتار وكريارا دەرئەنجام دبنە كرىار و ئەو كرىار جارەكا دى وەكى بىرھاتنا دىشكى دا دژىرن تاكو تاوانەكى دەرھەقى خۇ يان كەسى بەرامبەر خۇ ئەنجام دەت. پىئلا ھىسپارىن ژى وەكو بىشكىشكرنا لايەننىن زەنى يىن كارەكتەرىن رۇمانى بكاردەھىت وجوداھىيا فى جورى رۇمانى ل گەل ھەمى جورىن دى نافەرۇكا وئى يە نە ئەو شىئوى تەكىكى يى وئى، چونكى نافەرۇكا وان رژدىن دىخىتە سەر ئاگەھبوونى(ھىسپارىن) و لدەمى شلوقەكرن بۇ قان كارەكتەران دەھىتە كرن ول سەر فى بىئاقى ئەو ئاستە بەرچاف دكەھىت ((ئاستى كىم ووزم ئەف ئاستە ب شىئوھكى راستەوخۇ دكەھىتە سەر ئاستى ژىركرنى ول ئاستەكى بىند بدوماھى دەھىت، كۆ ئەوژى گرىداى ئاستى گوتتاكتكرنا زمانى يە. ب رامانەكا دى ئاستى كىم و ئاستى بىند ئامازەنە بۇ پەلەپىن وان دوخىن سىستەماتىكى يىن مىشكى، لەوما بسپورىن بۇارىن دەرووناسى رژدىن ل سەر وئى چەندىن دكەن كۆ رۇمانا پىئلا ھىسپارىن ((جورەكى فەگىرانا چىرۆكى يە داكۆكىن ل سەر ئاستى بەرى ئاخفتنا

ياھەمى ھەرۋەكى روبرت ھەمفورى دىژىت: ((ئاگەھىيا وئەكرى خزمەتا وئى چەندىن دكەت وەكو شاشەكى ھەمى كرىار و بابەتنى رۇمانى بەرچاف بكەت)) (روبرت ھەمفورى، 1984، 16). كەواتە بىرھاتن ولەزاتىيا ھاتنا وان و دەسەرتىكداچوونا وان دىشكى وى كەسى ددوخى پىئلا ھىسپارىن دا دبوورىت وەكى نمايشكرنا ھندەك وئىا بىشئوھكى ب لەزل سەر شاشەكا تىلفىزىونى دەھىت، لەوما ھندەك ژ وان بسپورىن د فى بىئاقى دا دياردكەن كۆ ((پىئلا ھىسپارىن ب درىژە پىئانا ھزرى بۇ دىالوگا دەرەكى ددان... بلىمەتيا رۇمانقىسى دوى چەندىن دايە دەمى تىكەلكرنا دناقبەرا زمانى ھىسپارىن وخەواندا يان ئاگەھى وئى ئاگەھىيە دايە ژ بۇ ئافراندانا ھزەرەكا كۆپر بۇ ئاشكرنا كرن واقى)) (محمد العبد، 2014، 206). ئانكو ئەو كەسەى د پىئلا ھىسپارىن دا دبوورىت زنجىرەكا روودانىن بووش و پىئكەگرىداى بۇ دەھىت. بزاڤى دكەت بزانىت مەرەم ژ ھاتنا فان ھزرا دوى دوخى دا چىيە يان بۇچى ئەو بىن ئاگەھىيا ھزرى ئەوا ب(شورر دەھىت) دەھىتە نىاسىن بۇ پەيدادىت؟ چونكى پىادەكرنا فى رۆلى ل سەر گەلەك ژ وان كارەكتەرىن رۇمانقىسى فى رۆلى پىن ددەت يا بۇ بزمەتە فى رۆلى بگىرىت. ب شىئوھكى دىتر ھەر مەرۇفەك ب شىئوھكى ژ شىئوان توشى فى دوخى دىت، لەوما گەلەك جارا مەرۇف ل گەل خۇ ب خۇ دناخىت بەلى د راستى دا ئەو دناف مىشكى خۇدا يا گىتوگوىن ل گەل ھزرىن خۇ يان بىرھاتىنن خۇ دكەت. لەوما ھندەك جارا-ھەفركىا دناف ناخى مەرۇفى دا دەرەكەھىتە دەرۋە ودىتە ئاخفتن يان ھندەك رەفتار ولقىنن سەير وسەرئ راكىش بۇ دەوروبەرا و ئەفە دىتە ئەگەر كۆ پىئلا ھىسپارىن (وەكو ئامرازەكى يە بۇ دەربرىنكرن بۇ ھىسپارىن و ئاگەھبوونى درۇمانى دا)(عبدالواحد لؤلؤة، 1983، 522). ئەف دىتە يا جودا وسەرئ راكىش بوو، چونكى پىئلا ھىسپارىن كره فاكترەك بۇ ھەبوونا دوخىن ئاگەھبوونى، ئانكو ب فى رىكى تەفتى چىننا روودانا دەھىتە گهورىن و ئەو بىرھاتن دبنە دەروازە بۇ فەكرنا ھندەك بابەتنى دىتر بۇ رۇمانقىسى وەكى بكارئىننا فلاش باكەكى بۇ فەزفاندانا ھەمى وان كرىارىن د دەمى بۇرى دا ھاتىن ئەنجامدان، ب رامانەكا روونتر پىئلا ھىسپارىن كار ل سەر لىقن وكريارىن دەم بسەرۋەچووى دكەت و دىمانا واندا تەماشەى ئابندەى دكەت و دىتە ئەگەر بۇ جور و شىئوى رەفتاركرن وكريارىن مەرۇفى يىن روژانە ورا دا تورەبوون و ئارامىيا تاكەكەسى، ئانكو خرفەبوونا وان ھزرا جار دى كارەكتەرى بەرەف دىتتا ھەلامەتان بەت جار ژى بەرەف كايىسا و جار ژى بەرەف خەرفتنى تاكو دگەھىتە قوناغا

كەس ب خۆ ل گەل خۇدئى خۆيە، لەوما ((مۆتۆلۆگى نە چ كەس ھەبە گۆھدارىن بکەت نە زى ل گەل باخىت)) (يحيى العبدالله، 2005، 218). ئەف چەشنى مۆتۆلگى ژ وى چارچوڧى دوو قۇلىڧى دئاخفتى دناڧبەرا دوو كەساندا دەيتتە ڧەگۆھاستن بۇ كەس و خۇدئى وى ب خۇ ئانكو دىتتە تاك لاين و دەرىڧىن ژ وان ئىش و ھەلچوونىن ناخۇيا دەرونى خۇ دكەت.

ئەف تەكنىكە پتر بۇ ئاشكراكرنا ھزروربىرىن كەسايەتى وئەو ھەلچوونىن ناخۇيا يىن وان دەيتتە بكارئىنان. ھندەك دەستەواژە بكاردەين دىنە دەلاەت بۇ خاندەقانى كو كەسايەتيا رۇمانى يىن د دوخى ل گەل خۇ ناخفتى دا مينا قان شىوازى: من گوتە خۇ ، وى/وى گوتە خۇ، بۇ نمونە د رۇمانا "مرن دزەنگا 12ئى دا" وەكو نمونە ڧى ڧەكۆلىنى ھاتىە، ئەوژى دەمى كارەگنەرا سەرەكى يا رۇمانى "ھەبوون" ڧەگىرانا ھەلوپستەكى دكەت بسەرى وى ھاتىە بەرامبەر كەسەكى كو ھەستىن وى ل گەل دەيتتە ورژاندن، و ئەو ب خۇ ل گەل خۇ كەتتە ناخفتى دىڧىزىت: ((من ل گەل خۇ گوت: ئاھا دىسا پا ئەو چ تىشتە من و وى يىككە گرىددەت؟ بەرى ئەز بەرسىڧى بدەم زمانى من بىڧى دەستورىن ژ مېشكى من وەرگىت يى دوو دلى گوت: چاڧىن وى نە!)) (كەوسەر شەوكتە، 2015، 14). ھەلبەت تەڧنى ئەڧى رۇمانى ھەر ژ دەروازى ب ڧەگىرانا كە سەرزارى ڧەگىرەكى ھەمى تىشتان يا دەستىڧىرى و ئەف ڧەگىرە زى مينا وى سىبەرى يە ئەوا ھەمى دەمال گەل كارەكتەرا ھەمى تىشتان دزانىت. لەوما رۇمانىڧىسى ب شەھەرزاي شىايە رۇلى ئەڧى ڧەگىرى دچارچوڧى چىكرنا وان وئىن دىتى وپىشچاڧ ل گەل وپنەكى ئاشوپ فانتازى ب رىكا ھەلېژارتنا شىوازەكى تايەت ب دەرىڧىنا وان نەپىنلېن دناڧ ناخى ڧەھەرمانا رۇمانى دا بىخىتە بەردەستى خاندەقانى، ئەف چەندە زى وەدكەت خاندەقان چىتە دناڧ كورائىا روویدائىن رۇمانى ول گەل وان ھەلچوونا ھەست دكەت ئەوین ب كارەكتەرى ھاتىن ئەرك بەخىش - ب ڧى شىوازى ئەدەڧى بەرز دەيت ھەبوونى كو وەرگر خۇشېن لى د بىنىت.

د وى جۆرى رۇمانى يىن كو پىلا ھىشارىن داپۇشىنى ل سەر رىزەبەكا مەزن ژ رۇدانىن وى دكەت. مۆتۆلۆگا ناخۇيا پىشت بەستى ل سەر دوو رەگەزا دكەت ئەوژى:

1-فراندنا دەرەكى

ئاگەھ ژخووبوونى دكەت و ئارمانج ژى ئاشكراكرنا وى گىانى دى يە لەدەف تاكە كەسى)) (روبرت ھەمفورى، 1984، 20). ديارديت كو ھەر كەسەكى ئەف دوخە لەدەف پەيدابىت دوالىزى وشىزوفرىنايەك لەدەف دەيتتە دىتن، لەوما ھندەك جارا پەنايىن دەتە بەر بدوماھىئىنانا ژيانى؛ چونكى پىلا ھىشارىن تەنھا تەكنىكەك نىنە بەلكو چەندىن شىوازىن ھەين وھەمى ب ھەڧرا دىنە پالەدر بۇ ئازراندنا بىرھاتنا وەكى: بىرھاتن ھزر وھەست وەكى روويارەكى دىڧىشكى دا پەيدادىت.

ھەلبەت پەيدابوونا قان بارودوخىن دەروونى ڧەكۆلەرا بەرەڧ وى ئاراستى دەت ئەوا بزاڧىن شلوڧەكرنا مرۇڧى و سرۇشتى وى دەت؛ ژبەركو ب ڧى رىكى دى پتر ھىتتە ئاشكراكرن كانى ئەف تاكە كەسە يى دروستە يان مېشكى وى ب شىوہەكى نورمال كارى خۇ ناكەت.

بەشى دووئ: پەيوەندى دناڧبەرا پىلا ھىشارىن رۇمانى.

2- بەش و تەكنىكىن پىلېن ھىشارىن ددرومانا (مرن دزەنگا 12ئى) دا.

پىلېن ھىشارىن شىوازەكى ھونەرى يە دەونەرىن ڧەگىرانا دا دەيت بكارئىنان، يان ژى ئەو رىكە يا بۇ پىشكىشكرنا روویدانا دەيت بكارئىنان. ھەر رۇمانىڧىسەكى رىكەك يا ھەمى بۇ پىشكىشكرنا بۇيەرىن رۇمانى، گەھاندنا مەرەمى زى ل سەر شىوازى رۇمانىڧىسى دىنىت ھەروەكى "ھەڧرى" دىڧىزىت: (كەيسا چىرۇكىن پىلېن ھىشارىن وەكو شەھەرزايەكا ھونەرى يە پىشت بەستى ل سەر شىيان و زىرەكيا ڧىسەرى دكەت... دەھمان دەمدا پىلا ھىشارىن پىشت بەستى ل سەر ھىزا دراى دروويدانى دا دكەت ئەوا دناڧ مېشكى مرۇڧى دا كاردكەت)) (روبرت ھەمفورى، 1784، 40). ئەڧە دياردكەت كو شىوازى دارىتتا روویدائىن ژ ڧى جۆرى رۇمانى (رۇمانا پىلا ھىشارىن) دىخازىت ھندەك شەھەرزاي و رىكىن تايەتن، ئەڧىن ل خارى زى ئەو تەكنىكىن ئەوین ب شىوہەكى ئاشكرا دىمانا خاندنا رۇمانەكا ھەلگرا پىلا ھىشارىن پىت دەيت دىتن.

۱- مۆتۆلۆگا ناخۇيا: وەكو تەكنىكەكا ھونەرى يا پىدڧى يە ھندەك جارا دڧەگىرانا روودانا دا رۇمانىڧىس پەنايى بۇ بكارئىنانا وى بىت. مەرەم ژ مونولۆگا ناخۇيا زى ل گەل خۇ ناخفتتە يىن كو تىشتەك يان كەسەك ھەبىت وى ناخفتى بىرىت يان شىكارو كومىنت بکەت، بەلكو تاكە

2-زفراندانا ناخۆى

دهردوو زفراندانا دا فاكتهرى دەمى رۆلى خۆ دىنىت. "جىنىت" دەر بارهى وان دىئىت: ((مهرم ژى فەزفراندانا هندەك پارچە بىرهاتنانە كارەكتەرى دېتە بەرى دەستپىكرنا روودانى)) (جىراجىنىت، 1970، 70). لدويف فى دىتنى دىاردىت نافرۆكا چىرۆكىن جودا جودا پىن هەر كارەكتەرى دىتە گرئەك رۆمانقىس بۇ چىنىنا تەفتى روودانىن خۆ و ب رىكا فەگىرى روناھى دىئىختە سەر وان. بۇ نمونە د رۆمانى دا و ل دەستپىكا وى رۆمانقىس ب زمانى فەگىرى هەمىتشت زان دەستپىكرى وئە دوخى دووالىزىما كەسى يان وەكو "شېزوفرنىياپەكى" قەرمانا رۆمانى تىدا دىئىت، رۆمان ب فى شىئەى دەستپىكدەت ((زەنگا دوازىن ژ نىقا شەفى لىدا، وەكى هەر جار دەنگى خشە خشا ژ پىن وى بلند دىتتىكەلى خشىنا بەلكىن وەريايى دىبو..... هەرچەندە نەدشيا چ شرفەكرنا بۇ فى حالقى بىنىت، ئەف نەعالا دريايى ل فى نىقا شەفى لىپىن وى چ دكەت وجل وەركىن وى بۇچى دقزىتى ودرىايى نە.... وەكى هەر جار ل وى دىدارى چ روىنەدا ژىلى چافەرى بوونى....)) (كەوسەر شەوكەت، 2015، 5-6). ئەفە دوخە نە پى نورمال و سروشىتە مرفۆكە هەرشەف تىدا بىئىت؛ چونكى رەفتارىن وى نە ب ئىرادا وى دەئىنە ئەنجامدان بەلگە ژى بۇ فى چەندى رۆمانقىسى د بەشى دووى دا ژ رۆمانى ئامازە دكەت، كو دەمى ب شەف ئەف قەستا وى جھى دكەت د دوخەكى بى ئاگەھى دايە، بەلى پىشتى هشىاردىت و دەئىتە سەر هشىن خۆ ئەف جە ودىمەن وەكى فلاش باكەكى دزفرتە فە وى دەمى. بۇ نمونە دايكا "هەبوونى" كو قەرمانا رۆمانى يە دچىتە دژوورا وى فە و پسىار ژى دكەت ((هەبوون ئەفە چ نەعالا درىايە وكراسى بىسە كچا من؟ وەكى برويسى روودانىن شقىدى بەز بۇنە دپەنن فلما ولبەر چافىن من رىزىون "دىوار، خانى، كولان، خش خش.." ما ئەف ئەز بووم چوومە وى دىدارى...)) (كەوسەر شەوكەت، 2015، 10-11) وەسا ديارە كو ئىك ژ وان دوخىن مرفۆقەن ددوخی پىلا هشىارىن دا دژىت ئەفە دەمەكى ئاگەھ ژ كرىارىن خۆ نىنە، بەلى پىشتى د زفرتە فە حالقى سروشى هەمى وەكى فلمەكى د بىردانكا وى دا هاتىنە كومكرن و دىبارە بىرا وى لى دەئىت فە. ئەف نمونە وەكى وى نمونى يە ئەف فرجىنا وولفن ل سالا 1925 بەلافووبە) بەحس كرى كو زنجىرا رۆمانىن فرجىنا وولفن ل سالا 1925 بەلافووبە) بەحس كرى كو رەنگەدانا بەشەكى يە ژ ژيانا وى. و تىدا روويدان ب تەكنىكا پىلا

هشىارىن دەئىنە فەگىران، شىسىنا فان جورە رۆمانا وەكى رۆمانىن كلاسىكى نىنە، بەلكو ژ ئىنباعى كارەكتەرىكى و بىرهاتنىن وى دەستپىكدەت، لەوما هەر مونولوگ ب خۆ ساخالەتەكا درامى دەتە روودانا ئەوژى وى دەمى ئەگەر رۆمانقىس فەگىرى بدەت لايەكى وگورەپانا ئاخفتن وەزر وەست وسوزا بۇ كارەكتەرى ب خۆ دەئىت. لايەنى ئىستاتىكى دفى رۆمانى دا ئەفە هەبوونا دابەشبوونا دەنگى كارەكتەرى بۇ دوو دەنگا، كو ئەف ب خۆ دىالوگى ل گەل خۆ دكەت و جار رۆلى دەت خۆ جار ژى ناخى خۆ ئەف دەنگى دووى ب خۆ فە دگرىت و ئەف چەندە دىتە پالدەرەك، كو فەگىرانى و روويدانا بەرەف پىش بىت، هەر ئەف رەگەزەپە رۆناھى دىئىختە سەر دوخى كارەكتەرى و كەسايەتيا وى ئاشكرا دكەت، و پىشت بەستنا فى جۆرى ئاخفتنى ب تىكەلكرنا دوخى بى هوشىن ل گەل دوخى هشىارىن دەئىت نىاسىن.

ب- پارانەو پىن دەروونى (مناجاة النفس):

هەلبەت ئەفە زارافەكى سۆفنىزىمى يە هاتىە خۇاستن ودى بىافى دا بكارئىناپە؛ چونكى دوخى دەروونى بى ئاگەكەسى دگەئىتە ئاستەكى ئەف ب خۆ هەولددەت خۆ ژ وى دوخى بىنىت دەر، لەوما ژى چاوە مرفۆ ژ خۆدى دپارىت كو دلوقاننى پى بىت ب هەمان شىئە مرفۆ هەولددەت ل گەل دەروونى خۆ بپارىت تاكو بگەئىتە ئارامى. ئەف تەكنىكە ب رىكا ئاخفتنى دەئىتە ئەنجامدان، لەوما ل وى دەمى بكار دەئىت دەمى ئاگەكەس دەر بىنىت ژ هەست وسۆزىن خۆ دكەت نەخاسمە دەمى ب تىنى بىت يان د دوخەكى بى ئاگەھى بىت كو چ كەسىن دى ل دەوروبەرىن وى نەن. د رۆمانا پىلا هشىارىن دا ئەف چەندە ب شىئەكى بەردەوام دەئىتە دىتن؛ چونكى خاندەفان هەست ب دەنگى ناخى ئاخفتنكەرى -كو كەسايەتيا ددوخی پىلا هشىارىن پىلا- دكەت. و ئەف ب خۆ ل گەل خۆ دئاخفتى و هندەك جارا دەنگى وى/ وى بلند دىت و خاندەفان دزانىت كو ئەف دەنگە ئەفە بىن كو كەس بۇ خۆ دئاخفتى، لەوما ب ((تەكنىكەكا پىكەتەيا مئىشكى دەئىت دانان، راستەوخۆ ژ ئاگەكەسى بۇ خاندەفانى دەئىت فەگواستن)) (روبرت همفورى، 1979، 56). كەواتە دىت ئەف ئاخفتنا دەئىشكى وى كەسى دا دزفرت و دكەئىتە دانوستاندەكا مۆتولۇگى ل گەل خۆ و ئەف روودانىن بوورى ئەوین ب سەروى هاتىن. هندەك جارا ژ وى

گەل ھىزروبىرىن خۇ ۋىب تىنى باخشىت بەلىنى د پارانەۋە دا تاكەكەس ب دەنگەكى بىلىد ل گەل خۇ دئاخشىت كۇ دەوروبەرا تاگەھ ژ دەنگى ۋى/ۋى ھەپە. ھەروسا ئەۋ شىۋازى رىستە ۋ دەستەۋازىن د پارانەۋەدا بكاردەپن د كورتىن ۋ دپرن ژ رامان ۋەھلويستىن خەمگىن(سعيد علوش، 1985، 209). نمونا فى چەندى د درۆمانى دا دەھىت دىتن دەمى "ھەبوون" لدويف بىرھاتىن "دلىنى" قەستى مالا "لەبلا"نى دكەت ئەۋا ژ لاين پىسامى ۋى قە زۆردارى لىھاتى كرن ۋژبەر فى چەندى تۈۋشى تىكچوونا دەروونى دىت درۆمانى دا ھاتىە ((.... دەفى ۋى تىكھاتە شىلان ئىكسەر رويىشتە خار ۋ گوت: "دەيكا من مېشىكى خۇ ۋى ژ دەست داي"! من ب خۈ نەزانى كانى چەۋا ۋ بۇچى ۋ ژبەر چ لى رۈندكىن من خۇ دچاقىن من دا نەگرتن ئەۋى ئەم بەرەف ژورا دى برىن، يا تارى بوو دەمى دەرگەھ فەكرى ئىكسەر ژ سەرى ژورى ۋدقولاچكەكى دا دەنگەك ھات ۋ گوت: "نە نە نە نە ھىقىدكەم ۋەنەكە...". ئەف پەشە بقىرى ھاتنە گوھى من ۋەكى برىسىا بوو!....)) (كەوسەر شەۋكەت، 2015، 124-125). ھەلبەت خۇاستنا زارافى پارانەۋەيا سۈفنىزى ۋىكارىننا وان دچارچوۋى بابەتەكى گرېداى لايەنى بېھوشى ۋپەيوەندىا ۋىب زھن ۋمېشىكى قە ھەبىت ۋەكى ۋى دەلىقى ناىت ئەۋا د تىكسەتەكى سۈفنىزى دا بكاردەھىت، كۇ ھىنى ۋى ۋى دروستە. لەوما جورىن پارانەۋەيا ل گۇرەى جورى روودانى ۋ دوخى كەسى ۋ ئەۋ بارودوخىن ناقرۇكا رۇمانى ل سەر دەھىت ئاڧاكرن دەھىت گھورىن مېنا ۋى تىكسەت بەرى نوكە ھاتى ۋەرگرتن.

ج- (ژىكەھبوونا بەرپەلاڧ) سەرىئىكداچوونا ئازاد.

ئەف تەككىكە دچارچوۋى فەكولىتىن دەروونى دا ژ لاين "فرويد" ھاتىە ئاشكراركن، بەلىنى ب فى زارافەى نەبۇ بەلكو زارافى (free association) بكاردەھات. فرويدى دياركېوو كۇ ژ بۇ مەرەما ڧالاكرنا ھىزرا ۋ ئاخشىت ۋ دەرىئىخستنا وان ھىزرىن ھەين ل دەف ۋى كەسى سەرەدانا نوژدارى دەروونى دكەت ئەۋ ڧالاكرنە دى ب رىكا پەيوەندىكە دئاڧبەرا نەساخى ۋنوژدارى تاىبەتمەند دا ۋ ب رىكا "ئاندىنا موگناتىزى" بىت (مھسن تركى ۋعطىة الزىدى، 2019، 170)، ژبۇ فى چەندى رىكا ئىحائى د دوخى ھىشارىن دا بكارىننا، بەلىنى گەلەك يا سەركەفتى نەبوو ۋ نەرىنېن خۇ ھەبوون لەوما پەنا برە بەر بكارىننا ژىكەھبوونا بەرپەلاڧ يان ھىزرا ئازاد (ئەف تەككىكە ژلاين قوتابىي

بىدەنگىي دەردكەڧىت ۋ كەسىن دەوروبەر تاگەھ ژ ۋى ھەلچوۋى ۋئاخشىتى بىت ئەۋا دئاڧ زھنى تاكە كەسى دا پەيدابوۋى. ب رامانەكا دىتر ئەگەر دچارچوۋى سۈفنىزى دا روونبەكىن دى پتر يا ئاشكرابىت، كۇ بەھس ل ۋى دوخى دكەت دەمى مۇڧى سۈفى دەستىن خۇ بۇ خۇدى بىلىد دكەت ۋ ژى دپارىت كۇ لاڧاين ۋى قەبىل بكەت پاشى ژبەر ۋى دوخى ھەلچوون ۋدەرىنېنكرن ژ ھەست ۋسۆزىن خۇ بەرامبەر خۇدى دەنگى ۋى بىلىد دىت ۋكەسانىن دەوروبەر تاگەھ ژ ئاخشىتىن ۋى دىت.

خۇاستنا زارافى پارانەۋە ۋ بكارىننا ۋى درۆمانى دا ب مەرەما ۋى چەندى ھاتىە، كۇ پەيوەندى دئاڧبەرا دەروون ۋ مېشىك ۋ بىرھاتىن مۇڧى ئىك ھىلا راستە ۋ ھەميا ئىك ئارمانچ يا ھەى ئەۋى دەردكەتنە ژ ۋى دوخى نەھىشارىن. درۆمانا "من دزەنگا 12ى دا" ھاتىە دەمى فەگىر ژ زار ھىزرا "ھەبوونى" قەھەرمانا رۇمانى بەرامبەر ۋى دەفتەرا بىرھاتنا ئەۋا "دلىنى" بۇ ھنارتى ۋ ۋى خاندى دىڧىت: ((چ تىشت ۋەكو باۋەريا ب خۇدى ۋ ئېان دارىن نەشىن مۇڧى ب تەمامى بكەنە كەسەكى ئىردۋاجى ۋ خۇدى كەسايەتەكا سىنوردار كرى ل دويف ھەزا خۇ ۋى نەرازى بوون، مۇڧى گەلەك باش فېزى ھەڧرىكا ل گەل ناخى دكەن ۋى ھەڧرىكا ئاين دىڧىتى "جھاد النفس".... چ مۇڧ نىن ھەش خۇشيا نەكەن لەورا دئاخى خۇدا دىنە دوو كەس كەسەك دىڧىت گونەھ ۋەنەكە ۋكەسەك دىڧىت بەلى ۋەبە...)) (كەوسەر شەۋكەت، 2015، 84). دىنساىكولوىدىا فەگىرانى دا ۋەسا دەھىتە خۇياكرن، كۇ پارانەۋەپىن دەروونى ((ئىك ژ وان رىكا يە ئەۋىن ھىزرىن كەسايەتيا پى دەھىتە بەرچاڧكرن نەخاسمە د رۇمانىن كەڧن دا، كۇ ب شىۋەك ژ شىۋەپىن كۇتارەكا راستەۋخۇ دەھىتە ھىزمارتن كەس ب خۇ ئاراستەى دەروونى خۇ دكەت. نمونا ڧان پارانەۋەيا ژى داپوشىنەكا مېلودرامى يا پرى ھەست ۋسۆز بەرچاڧ دكەت. بەلى درۆمانا نوى دا دچارچوۋى مۇتۈلۈگى دا دەھىتە دىتن ب تاىبەت ئەۋ رۇمانىن گىرگىي ب ھىشارىن ددەن ل دەف تاكە كەسى)) (محمد القاضى، محمد الخبؤ، 2010، 423). كەۋاتە چ جوداھيا بكارىننا فى چەشنى دقەگىرانى د رۇمانى دا دئاڧبەرا رۇمانا كەڧن ۋنوى دا نىنە، چونكى ھەردوو دچارچوۋى ئاراستەكرنا ئاخشىتى بۇ خۇ ب خۇيە ل گەل خۇ ئاخشىتە، ئەگەرى فى چەندى ژى دزڧرىتە لىكزڧرىنا وان بىرھاتىن دىردانكا ۋى كەسى دا دزڧرىت. ئەۋ لىكزڧرىكا دئاڧبەرا پارانەۋە ۋمۇتۈلۈگى دا ئەۋە (دېت تاكە كەس د مۇتۈلۈگى دا ل

تیشك ئىخستىن ل سەر ھەلویستى جىڭكى بەرامبەر وان بارودوخىن دكەقىتە تىندا.

د- ۋەگىز:

ھەلبەت ۋەگىزانا روودانا د رۇمانىن ھەلگرا پىلا ھىشارىن جوداھيا خۇ ل گەل شىوھ رۇمانىن دىتەر ئەو ھەك ۋە ۋە رۇمانە دىنەكوكا خۇدا ئاخىقتىن بۇ چارەسەرگىنا دەروونى بىكار دەھىت، چونكى لدەستىپىكا پەيدا بونا چارەسەرىيا دەروونى ب درىژىرگىن وشاندانا نەخۇشى وچوون دىناڧ ئاشۇپ ھەزرا كەسى دا دىۋ ئەگەر ھەك ۋە نەخۇشە ۋە ۋەگىزانا وان روودانا بىكەت ئەوین زۆرىيا وان بووینە ئەگەر بۇ پەيدا بونا دۇخەكى نەئارامى دەروونى بۇ ۋە كەسى.

زەر ۋە چەندى ئەو رۇمانىڭىسى ۋان جۇرە رۇمانا دىڭىسىت شىۋازى ۋەگىزانا ۋە پىتر د چارچوۋىنى مۇتۇلۇڭى دا دىزىڧىت، زەرگى مەرج نىنە د رۇمانا پىلا ھىشارىندا قارەمانى رۇمانى بۇنەۋەرەكى زىندى بىت بەلكو دىت بەرستەكى ناڧالى بىت، جىلكەكى مۇۋى بىت، يان لىنىڧىنا مۇۋى بۇ دىمەنەكى بىت ۋە بى دىتتى ھەزىر شۇردىن ۋەچنە خارى... د رۇمانىن فرىجىنىيا ۋولڧ ھەندەك جارا پىنەك باى دىتتە ۋەگىز دەمى ئەو بايە دىناڧ مالى دا دىزىڧىت ۋەپەردىن پەنجەرى دىڭىڧىنىت ۋەجورە فرىڭىسبوونەكى ب مال ھەمىيى ددەت ۋە ھەزىر ژوورەك دىچىتى ل گەل كەلوپەلەين ۋە ژوورى دىناڭىت ۋە ۋەگىزانا بىرھانىن ۋە كەسى دكەت ئەو ل ۋە جىمى يان ژوورى ۋە ھەي. ب ۋە چەندى ئەو شىيا ۋە جىناڧ ۋەگىنەكى زىندى ب وان كەرسىتە ۋەكەلپەلا بەدەت. د رۇمانا (مەن دىزەنگە 12 ۋە دا) رۇمانىڭىسى ب ھەمان شىۋە شىيا ۋە ھەندەك جارا قارەمانا رۇمانى ب لىڧىنا پەردىن پەنجەرى ۋەھاتتە ژوورا باى ۋەكى كەسەكى ھازىر بۇگىزانا ھەزىر چووندا ل گەل ۋە باخىڧىت ئانكو ھەزىن ۋەگىزانا قارەمانا رۇمانى دىمانا ۋە باي پەردىن پەنجەرىن ۋە لىڭاندىن ھىشارىكەت، (ھەبوون) ۋەكو قارەمانا رۇمانى ۋەرشارتنا ھەزىن خۇ دىمانا ئاڧاھىيەكى چوولكىرىدا دىزىڧىت ۋە ب رىكا ۋە ئاڧاھى ھەمى شەڧا ئەو دىشيا وان ھەمى ھەزىن ۋە ھەين دەھمى بىاڧىن ژىيانى دا ۋەكى ۋەپەلمەكى (ھەبوون) قارەمانا رۇمانى ب خۇ ل گەل ھەزىن خۇدا د ۋەگىزىت ۋە دىڭىت: ((بەرى ئەز باش ژ ۋە ھەزىر بەدەكەڧم مەن گول دەنگى داىكا خۇ بۇ ل گەل لادانا پەردى ۋە پەنجەرا يا دىڭىت: ھەبوون تو شىڧىدى دىڧى پەنجەرى را كىڧە چوۋە كچا مەن... ئاھا ۋە ۋە ۋە

فرىدا "كارل گوستاف يونگ" ۋە ھاتىە ئاشىركارگىن دىناڧ ۋەكولنىن خۇ پىن دەروونى دا بىكارىناى ئەو ۋە ھەمى رىك بەرامبەر ھەزرا مۇۋى ھاتىن ۋەگىز، كو دەرىڭى ژ وان ھەمى بۇپەرا بىكەت ئەوین دەمىڭىكى ۋە دا كوم بوى ۋە ھەبوونا ھىچ ۋە ۋەگىز ئەو ب خۇ باخىڧىت ۋە دەرىڭى ژ ۋە ھەزىر بىكەت ئەو ئاسۇپىن ۋە بەرڧە چوۋىن) (عبدالعزيز القوصى، 2008، 362). كەۋاتە دىاردىت كو ژىكەھبوونا بەرەلەڧ (كەتتا مۇۋى بە دىۋەكەكى بى ھوشىڭى دا، رىك بەرامبەر ھەمى وان ھەزىر ۋە ۋەگىز كى كى دەھىتە دان ئەوین ۋە مۇۋى لدەڧ خۇ ھەلگىرتىن) (عائشة نحوى، 2010، 27). ھەلبەت ئەڧ چەندە دىۋىراى چارەسەرىيا دەروونى دا دى ب رىكا رازاندن ۋە تەنوبىنا موگىناتىزى بىت، پاشى نوژدار ب رىكەكە تا بىتە دى ۋە كەسى دەت ئاخىقتىن دا وان روودان ۋە تىڭىتىن كى كى ھەمىيا دەرىڭىت. ئەڧ زاراڧە ب پىراكتىك ۋە ھاتە ۋەگەھاسىن بۇ دىناڧ ھەنەرىن چىرۇكى دا نەخاسەمە پىشى ۋەگەھاسىن پىلەن ھىشارىن ۋە پىدەكە ۋە دىۋىراى ۋەگىزانا دا، ھەزىر ۋەكى دىمۇنە رۇمانا ۋە ۋەگىزى دىاردىت دەمى "ھەبوون" (*) قەھرەمانا رۇمانى دىڧىت ۋە د ۋەخەۋدا قەستتا ئاڧاھىيەكى كىڧل كى دكەت، ئەو ۋە خانى روودان ۋە چىرۇكا خۇ ھەبە ب ۋە رىكى ئەو ب سەر ۋە چىرۇكى ھەلدىت. ھەروەسا ب ۋە رىكى ئەو دەرىڭى ژ وان كىڧىڭىن دىناڧ دەروونى ۋە دا ھەمى دكەت. پىشى ژ خەو ھىشار دىت دىزىڧىت ب شەڧ ئەو يا بۇپە كەسەكە دى ۋە ھەندەك جىك ۋە پىلاڧىن نە ل ھەزى ۋە ۋە بىكارىناىن ۋە پەنجەرىن ژورا ۋە دىڧەكەپنە، بەلى ۋە ئاگەھ ژ خۇ نىنە دەمى ب ھەزىر رەڧتارەكى رادىت تى پىشى ھىشارىڧىت دىزىڧىت تىڭىتەكى روودىداى. بەرچەستەكە ۋە تەكىنىكى دىتتە ۋەگەھەكە كو دىمانا خەۋنى دا سىتراكچەرا ھەنەرى يا پىكەھاتەيا رۇمانى ل سەر بىنەماىن دوۋالزىمى دىگوتار ۋەگەھاندانا پەياما خۇدا بەرچاڧ بىكەڧىت ئەۋزى:

1- ئاڧاھىيە كەتۋارى - ئاشۇپى.

2- ئاڧاھىيە خەۋنى ب خۇ.

"ھەبوونى" دىڧا ب رىكا ۋان ھەردوۋ بىناتا روودانى ب ۋەگىزانا ۋە ب بارودوخىن ژىانا ئاڧرەتى ۋە گىرەدەت ۋە ئەو ھەزىر ۋە ھەمى بۇ دەركەن ژ ھەندەك توخىپىن گىرتى، دەھمان دەمدا ئەو ھەزىن لدەۋرۋەرىن ۋە دكەنە ھەۋار دا (ئاڧرەت) بىت نىچىرا ھەزىن ھەندەك زەلاما، پاشى

فەنگىرانى ب راما ئەكە زامانەۋانى دىنبە دەمى ئامازە (ئافاكرن) و دەمى ئامازە پىكىرى (حسن بجاوي، 1990، 116). د رۇمانا (مرن د زەنگا 12) ئى دا، دەمى ژ دەرزىنگا وئ دەستپىكرىيە و بكودين فەشارتى تائىل بۇ رۇمانى ھاتىيە دانان، ژ دوو پەيقا پىكدهىت بەلى ھەر ئىك ژ وان ھەلگرا رەھندەكى جودايە بەلى پراگەھاندانا وان ھەردوو دەمان ب رىكا بۇيەرەكى يە جار قەھرمانا رۇمانى بەرەف جىپانەكا بى ھوشىي دەبەت و دىئىخىتە دناف پىللىن ھىشارىي جار ئى بەرەف جىپانەكا واقىي دەبەت، بەلى ھەر لىگەريانى ل وئ نىپىنى دكەت ئەوا وى دەمى دناف تارىياتيا خۇدا فەشارتى. ناف وىشائى رۇمانى كىلا فەكرنا دەرگەھى وئ نىپىنى يە ئەوا نافەرۇكا رۇمانى ل سەر ھاتى ئافاكرن. ئەو دەمى دىنى رۇمانىدا بكار دەھىت نىزىكى وى دەمى يە ئەوئ دىپىزنى دەمى دەررونى؛ چونكى رىكا فەگىرانا روويدانىن وئ ب جىپانى ئاخىتەكرى يە ئانكو روودانا فەدگىرىت و ل گەل وان دژىت، لەوما ئى دىمانا فەگىرانا دا گەلەك جار فەگىر ب مەرەم مونولۇك و مونوجانا بكار دىنىت. ھەر ناف و نىشانا رۇمانى رۇمانقىس و خاندەقانى ل گەل خۇ دەبەت د وئ جىپانا قەھرمان تىدا دژىت و ئەفە بەرژەنگىن دەستپىكىنە پىن ھەستىكرن ب ھەبوونا دوخى پىلا ھىشارىي.

2- كرىنگىر تىپىن فەنگىرانى د رۇمانا (زەنگا دوازى) دا:

أ-خەون.

ھەلبەت خەون وى لايى بەرزە و فەشارتى ژ زيانا مروقى و پىنەدكەت. دىاردىت كۇ خەون وەك تەكىك دىبەتە دناف رۇمانىدا و دىمانا چوونا خەونى دناف رۇمانىدا دەنگى فەگىرى دەھىت بىستىن، لەوما خەون ب (تەكىكەكە نەراستەوخۇ دەھىتە ھىمارتن، رۇمانقىس پەنايى بۇ دەبەت ب مەرەما پىشكىشكرنا ھندەك كارەكتەران. ئەف چەندە ئى ب چ رىك دەھىت كرن، يان ب رىكا خەونىن دىستىنى دا يان خەون دەھىشارىيىدا، يا دووى وئ ھەستى فەشارتى دناف ناخى كەسى دا ئاشكرا دكەت) (شرحىل ابراهيم احمد، 2007، 162). دىمانا فە تەكىكى دا رۇمانقىس ھەولددەت بەشەكى ژ نىپىنىن فەشارتى دناف رۇمانى دا ئاشكرا بكەت، بەلى گرىدانا خەونى ب پىلا ھىشارىي فە وەكى دراڧەكى دوو روويە، ژ لايەكى فە ئەو خەونا بۇ نمونە قارەمانا رۇمانا (مرن دزەنگا 12) دا دىنىت و تىدا دژيا و بوويە بەشەك ژ زيانا وئ يا واقىي ئى، لەوما گەلەك جار ب ھىشارى دىبەتە دەندەك ھىزىن

چ پارچا قوماشى يە؟ ئەفە شقىدى لىقنى چ رويدايە؟) (كەوسەر شەوكت، 2015، 21-22). دىنى نمونى دا ئەو دىالۇگا دايكا ھەبوونى ل گەل كرى سەبارەت وئ روودانا دژوورا وئ فە پەيدابووى ئەوئ ب خۇ ل گەل خۇ بەرسقدا و فەگىرا و گوت: ((كوتنا وئ وەكى زەنگا شقىدى ئەز راست ژ ناف شىنا راكەمە فە و پىسارىا خۇ دىمشكى من دا ھەلاقتىن ئەرى ما ئەو ئەزم پىشتى زەنگا دوازى دەردكەفم و دچە دىدارى؟ ئاھەنگ شەمالك كولان ما ئەزم؟ ئەز كىقە دچم؟ ئەرى ئەز چە دىدارى يان دچە ئاشكراكرنا تاوانىن دزىكەرا؟)) (ھەمان ژىدەر، 22) دىنى رۇمانى دا فەگىران ھەمى ژ زاردەقنى قەھرمانا رۇمانى ب خۇ دەھىت ئەنجامدان، لەوما پىريا جار دەرپىنى ب جىپانى (ئەز/ من) دكەت و ئەفە ئى شىوازەكى نوويە دىپانى فەگىرانى دا، چونكى شىوازى كەفن ((دەرپىنا فەگىرى ب جىپانى نەئامادە ب فەگىرانەكا كەفن دەھىتە بەرچەستەكرن)) (زوزان صادق سعید، 2008، 32). كەواتە رۇمانقىس شىپايە فەگىرانا روويدانا و پىشكىشستنا كارەكتەرى سەرەكى بى رۇمانى ب جىپانى ئىكى (من / ئەز) بىخىتە ئىك كەس، ئانكو قارەمانا رۇمان دوو رۇل دگىران جار فەگىر بوو جار ئى قارەمانا رۇمانى بوو، ھەلبەت ئەف شىوازى ئىسىنا رۇمانى لدەف رۇمانقىسى ئىرانى (رضا قاسمى) د رۇمانا وى يا ب نافى (ھىنواي شىبانە و ارىكتر چوېا) بكار ھاتىيە.

ھ - پىكھاتەيا دەمى:

وەك سەنتەرى سەرەكى بى پىكھاتەيا رۇمانى و فەگىرانا روودانىن وئ، چونكى دەم گرىدای رىزكرن و لدويف ئىكھاتەيا وان بۇيەرەيە ئەوئ رۇمانقىسى ب رىكا فەگىرى دىتە بدارىت. دەر رۇمانەكى دا دوو (دەم) پىت ھەم: بى ئىكى دەمى پەيدابوونا روودانى يە وئ دووى دەمى فەگىرانا روودانى يە. ژىدەرىن رەخەنى ئامازى وەسا دكەن كۇ (فورمالىستىن روس) دەستپىكەرىن ئىكى بوون پىن (دەم) دچارچووفى تىورىن ئەدەبى دا فەخۇندىن، و بتايەت د وان ھونەرىن فەگىران تىدا. دىقدا لايەنگىر رەخنا بۇنىاتگەرى پىشت بەستىن ل سەر تىورىن وان كر و جوداھى ئىخستە دناقبەرا (دەمى چىروكى) و (دەمى گوتارى) ئانكو فەگىرانا وئ كۇ ئەفە يا فرە رەھەندە، (جىرار جىنىت) پىر دناف كىراتىيا دەمى دا چوو و ئەو و بوچوونىن وان تەمامكرن وئەوئ ئى دوو تەومر د دەمى دا دەستپىشانكرن ئەوئى دەمى تىشتى و دەمى

بېھوشبوون وەكى دۇخەكى دەرتەنجامى يە بۇ وى كەسى دېنلا ھىشارىندا دژىت، چونكى ئەو دناڧ چوونا ھىرادا ئەوا كەس دكەڧىت تىدا وى بەرەڧ جىپانەكا دىتر دېت و ئاگەھى ل دەوروبەران نامىنىت، ئانكو نزانىت چ ل دەوروبەرىن وى د وى ماوئى كورتدا روویددەت. لڧىرى رۇلى ئاشوپى ب بەرزىرىن شىو دەھىت گىران ئانكو ((ئاشوپ پتر گەشەدكەت و دېتە بەرزىرىن ساخلەت دكارى رۇمانى دا و ئەڧ چەندە دېتە ڧاكتەرەكى ھارىكار بۇ بەردەوامىوونا رۇمانى)) (عبىد محمد صابر و سوسن البىاتى، 2012، 14). كەواتە بى مەرەم كەسى دېنلا ھىشارىندا دېورىت دكەڧىتە د ڧى دۇخى ئاشوپ بووئىدا. ب رمانەكا دىتر ئەو بازەن بى بېھوشى ئەوا كارەكنەر تىدا دېورىت د چەند ھىلەكەن بازەنیدا دەربازدېت تاكو جارەكا دى دكەھىتە دۇخى ئاگەھ ژ خۇ بوونى ئەگەرى پەيدا بوونا ڧى چەندى ژى دزڧرىتە كارىگەربوون وتوشبوونا كارەكنەرى ب دۇخەكى شوووبوونى ئەو بازەن ژى ب ڧى شىوہى دەستپىدكەت:

1-بازنى دەستپىكى ب ڧالاهى و ھەماھەنگى كرنا دەمەكى بەرتەنگ دەستپىدكەت. رۇمانڧىس ب ناڧونىشانى رۇمانا خۇ وى دەمى دەستپىدكەت و ب دۇخەكى ھەلوسە و دخەودا چوون بەرەڧ جھى پەيدا بوونا روویدانى، ئەوا بووہى ئەگەرى ئاڧراندنا ڧى تىكستى. رۇمانڧىس شىايە وئەكى ڧى دەمى دھىرا خاندەڧانى دا دورست بكت، بەلى ئەو وئە ھەمى د دۇخەكى بېھوشى دا پە پاشى ھىدى ھىدى ھىشارىدېت وھىز دوى چوونا خۇدا دكەت ئەوا پىشتى لىداننا زەنگا (12) بى شەڧى تىدا دېورى. بۇ نمونە د رۇمانى دا ھاتىہ ((زەنگا دوازى ژ نىڧا شەڧى لىدا، وەكى ھەر جار دەنگى خىشە خىشا ژ پىن وى بلىد دېت تىكەلى خىشىنا بەلگىن وەرىايى دبوو...)) (كەوسەر شەوكەت، 2015، 5) دۇخى خاندەڧانى دڧاندنا ڧى شىوئى دخەو و بېھوشچوونى دا وەكى كەتن دناڧ بىرەكا كوبر يا ئاڧىدايە و نەشەت بېھنا خۇ ب ھەلكىشەت تاكو ئەو كارەكنەرى ب ڧى رۇلى رادېت دزڧرىتە ڧە دۇخى خۇ بى نورمال.

2-بازنى دوپىدا بازنى وى رووبەرى يە بى جە ب خۇڧە دگرىت، رۇمانڧىس د وى دەمى كارەكنەرا وى دكەڧىتە د دۇخى بېھوشى دا ب رىكا دخەو دەرەكتە وى پىشتى دوازدهى شەڧى و چوونا وى بەرەڧ ئاڧاھىەكى كىلكرى. شىايە وئە تۆبۇگرافى بى وى جھى و سىپاين جڧاكەكى پاشقەماى بكىشەت ئەگەر بزان كچەك دڧى دەمىدا بەرەڧ

ڧەرشى دا. بۇ نمونە د رۇمانا ناڧىرى دا ھاتىہ ((بەلكى شەڧا تارى دلۇڧانى ب من بېت و من دەھمبىزا وى دا بىنىنىت، خەوەك بىت چ تىشنا شىان نەبن من ھىشارىكەن ژىلى ماچەكا ژ لىڧىن وى، ھىش باش ھىرا وى روھن نەبۇى، زەنگا مۇبايلى لىدا ھەوەكو تىكى دڧىت بېزىتى شەڧ ژى نە دلۇڧان! دەمى من ڧەكرى وى سڧارى دەنگى وە ئەز ل گەل زڧانى شڧىدى بگومان تىخستەم دەمى گوتى: ھەبوون تەبۇ من نەگوتىہ دى چىنە باخجەى يان بەر وىوارىن وى خانى! گوتنا وى ئەز باش ھىشارىكەم...)) (كەوسەر شەوكەت، 2015، 45). وەسا دىاردېت كو گەنجاندنا دراى يا ڧەھرەمانا رۇمانى (ھەبوون) تىدا دژىت مېنا تەڧەكى چى و پىكەگىدايە؛ چونكى (خەون و ئەو ھەلوەسەن ل گەل وى دھىن دىتن دەرىپنەكە ژ وى پەيوەندى ئالوز يا مرۇڧى ب وى رىزا كەمكرى يا ھىزرى و ئەو روودانىن ھىز تىدا دھىن كرن بەرامبەر رادا كارىگەربوون و پەيداكرنا مەترسىن ل سەر مرۇڧى) (شكرى عزىر الماچى، 2008، 161). ئەڧە خۇيا دېت كو ئەڧ دۇخى دىتنا خەونا گرىداى دۇخى دەروونى و جڧاكى بى وى كەسى يە بى تىدا دژىت، كو ھندەك جارا ئامازەيەكە بۇ ھەبوونا ھندەك نېنىن ڧەشارتى، لەوما وەكو ھەستەكا شەشنى كاردكەت. د (مرن دزەنگا 12ئى) دا ئەو پىلا ھىشارىن ئەوا دخەو ژى ژ ڧارەمانا رۇمانى دوور نەكەڧىت دېتە ئەگەر كو ئەو ب خۇ گومانا ژ ھىشارى و نەھىشارىا خۇ بېت. و ئەڧە ژى ئەوہ يا (ڧروىد) ئامازە بۇكرى و دېزىت: (ئەو دخەونىن ئالوز و مژاوبوونى دا دھىت تىبىنىكرن، بووہى جھى گرىگىدانى ئەو ژىك دووركەتنە ئەوا دناڧەرا ناڧەرۇكا خەونى يا سەرڧەيە و ناڧەرۇكا وى يا ڧەشارتى) (سىغوموند ڧروىد، 1982، 32). ھەلبەت ئەڧ چەندە وى دەمى روون دېت دەمى ژ خەو ھىشارىدېت و گومانا دېت كو ئەوا دىتى خەون بوو يان پىلەكا ھىشارىن بوو كەتتە تىدا ژبەر (ڧاستون باشلار) ڧى دۇخى وەھا وەسڧ دكەت كو (ئەو خەون و دىتنىن مرۇڧ پىن دوویر دچىت ھەمى بىن ل ژىر كڧاشىن دەروونى) (ڧاستون باشلار، 1991، 57). كەواتە دىار دېت كو دىتنا وان جۆرە خەونا ئەوین دڧى رۇمانى دا ھاتى و ئەو دۇخى پىلا ھىشارىن ھەردووكان پەيوەندى يا ب بارۇدوخىن دەروونى بى مرۇڧى ڧە ھەمى.

ب-بېھوشى

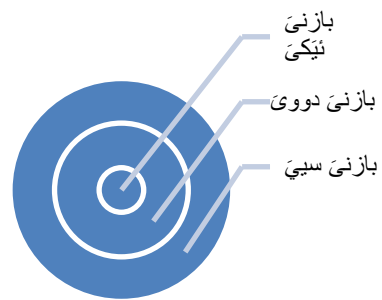
يۆچۈرۈن ئۆيى بىلەن خۇشە دېتەن، كەواتە پىشتى (دى سوسپىرى) (جودامىي كەتە دىنەقەرا ئامازە و ئامازە پىيىكىرى، ئانكو ئەو پەيىقا وەكو جەقەنگ بكار دەھىتە ھەمى يا فالان نىنە، بەلكو ئامازەكە بۇ تىشتەكەن قەشارقى) (عمرو عيلان، 2001، 215) ئەقە وەسا ديار دكەت كو بكار ئىنانا قان ھىيايا رۇمانقىس ب شەھەزاي و ب مەرەم بكار دىنىت نەخاسمە د رۇمانىن دەروونى يان پىن ئاراستەيەكا پىلا ھىيارىن تىدا، داكو بىشەت خاندەقانا رازىيەكەت ب ھەبوونا وان ھەزرىن دىناف مىشكى مەرقى دا د رۇپىن و دىنە ئەگەر كو وى كەسى بىخىتە ددوخی نەھىيارىن دا. رۇمانا پىلەن ھىيارىن وەكى پەيامەكا ئاراستەكەيە بۇ وژدانا مەرقى، لەوما ئى پەنايا ئىسەرى - ھەندەك جارا- يا جەقەنگى يە. بۇ نەمۇنە رۇمانقىس رۇمانا "مەن د زەنگا 12 ئى دا) دەمىانا دىالوگەكەن دىنەقەرا قارەمانا رۇمانى ل گەل ھەقەلەكا خۇ دىناخىت و دەمىانا وى دانوستاندىن دا ب قى شىوہى دىناخىت ((.... بەلى ئەز ئىك ژ وان مەيام ئەو پىن بىقە دچن و دىوون و قەدخوون...)) (كەوسەر شەوگەت، رۇمان، 134) ل قىرە بكار ئىنانا پەيىقا ھەقەزى توخى كارى خۇ بكار ئىنايە، ئانكو ب رەنگەكەن دىتەر و پەيىقە ئىستاتىكى يىن جوان دەرسىتەكەيە ئەوژى بكار ئىنانا پەيىقا (مەرى) بەرامبەر كاروبزاقىن مەرقىن زىندى. ئەقە وەسا خۇيا دكەت كو بكار ئىنانا جەقەنگان شەلوقەكەن جودا ب خۇشە دگىت. ئانكو لىويف دىتەن و ھەرگرتنا خاندەقان و ھەرگى و ئاستى وى دەمىنىت. ئەقە ھەر ئەو دىتەن ئەوا (گوتىيە و كانت) ئامازە بۇ كرى كو دىنەقەرا جەقەنگى و تىگەھىشتەن واتا يا وى تىكەلكرەكە دىنەقەرا خۇدە مەرقى و بابەتەبوونى دا يا ھەمى، ئانكو كوئىنەكە كىرە دىنەقەرا وژدان و سەرىشتى دا و "كانت" ب دىتەكە دىرتر ژ يا "گوتىيە- گوتىيە" دچىت و ديار دكەت، ھەردەمى پىشتى جەقەنگ ژ كەتوارى دەھىتە قەكرن دى ستايلەك و سەرىشتەكەن قەپ و سەرىخۇ ب خۇشە ھەرگىت كو چ پەيوەندى دىنەقەرا وى و وى تىشتى ماددى نامىنىت. (مۇھەمەد فەتوھ احمەد، 1977، 37). ئانكو بكار ئىنانا ھەر پەيىقەكەن دچارچۇقى جەقەنگى دا واتا خۇ يا رەسەن نادەت بەلكو واتا يەكە قەشارقى يا لىشت ھەلگەرى.

ئەنجام

پىشتى ئەقە قەكۆلىنە بدۇماھى ھاتى ئەقە ئەنجامە دىابوون

جەكەن كەلگى قە دچىت. بەلى ئەو چوونا وى نە بدەستى وى يە، بەلكى ددوونى يى ئەو تىدا دىوونىت گەھاندە وى چەندى؛ چوونكى پىشتى ھىيارىدەت مەندەھوش دەمىنىت كانى بۇچى ئەو ل قى جەمى و دقى دۇخىدايە، دىمانىدا ھاتىە ((.... ھەر چەندە نەدشيا چ شەقەكەن بۇ قى ھاتى بىنىت، ئەق نەعالا دىرايى ل قى نىقا شەقە چ دكەت وچل و بەرگىن وى بۇچى دقەزى و دىرايى نە، بۇچى ب پىچەكە قەزە دەرگەتە ھەكە وى ھەست ب خۇ نەكەيايە، ھەر كەسى دى وى دقى رەنگى دا بىنىت دى ب كچەكە خازۇك و دىن سەلۇخەت دەت....)) (ھەمان ژىدەر، 6).

3-ئەقە وى بازىيە ب خۇشە دگىت ئەوا قى ددوونى مەرقى تىدا ب تىشتەكەن ئەفسانەي دەھىت سەلۇخدان، ئانكو ئەو ددوونى لاپىن ھىيارى و پىھوشى يا كەرەكەتە ب خۇشە دگىت ل گەل وان رۇدانىن دكەقەتە تىدا تىشتەكەن بەرئاقىل نەھىت ھەزمارتن، لەوما ئى ئەو پىياقى پىلا ھىيارىن ئەوا ھەر كەسەك دكەقەتە تىدا ژىلى كو ددوونى يىن تايەتە ھەز و ئاشۇپ و رەفتارىن وان وەكى كەسانىن تۇرمال نەھىنە پىشچاق. نەمۇنا قى چەندى ھەردىسان ل دەستىنەكە رۇمانى دەھىت دىتەن و دىنەقەرا ھەر چەند بەر پەرا ئەو چوونا پىشتى دوزدەي شەقە بەرەف وى كەلى و زىفرىنا وى ب شىوہەكەن پىسەرەبەر ددوونە دىتە. ئەق بازى ب قى شىوہى رۇمانى دەھىت.

ج- ھىيا

دقەكۆلىنە ئەدەبىدا، پىدەكەن ھىيايا تايەتمەندىا خۇ ھەبوو. بەلى دىكەستىن كەقن دا ھەكو چارچووقەكە بۇ قەشارتەنە ھەندەك واتا يان و نەئاشكەر كەن راسىتيا و پىنى وى بابەق، لەوما ئى زۇرەيا جاران دىناف بابەتىن رۇنىژى ھاتە بكار ئىنانا. بكار ئىنانا جەقەنگان چ كەورىن ب سەردانە ھاتىە ب تايەت ژ لاپى بكار ئىنانا وان ل دەف نەسەران؛ بەلى كەورىنا ئاراستا شەلوقەكەن وى دقەكۆلىنە نوى پىن رەخەنى دا دىتەن

8-هندەك تېلېن هەستار بىر ئىكەن ئىنلا هەشيارىن هاتنە ئامازەكرن و - دىت- د راستىيا ژيانى دا هەبوونا خۆ هەبىت وەكى قورخكرنا ئافرنە تا ئى دەستەلەت و هەزار بۆ مەرەم و حەزىن خۆ بىن تا بىت.

الملخص

تعتبر مصطلح تيار الوعي من المصطلحات الحديثة في النقد الادبي، و تقنية احدث في الرواية. "فرجينيا وولف" هي اول روائية استخدمت هذه التقنية، تسعى تيار الوعي لإظهار وجهة نظر الشخص من خلال صياغة تسلسل الأفكار بصيغة كتابية، وهذه الأفكار إما أن تكون حوار داخلي غير مترابطة، او تكون متعلقة بأفعال وتصرفات الشخص، كرد فعل لتلك السيلان في الوعي.

وفي إطار توظيف تقنية تيار الوعي يلجأ الروائي الى اختيار شخصية يكون في حالة نفسية خاصة، لان في بعض الاوقات نظرتة الى الاشياء او مشاهدته لصورة او رؤيته لموقف ما يكون عاملا مساعدا في سيلان افكاره، و يمكن ان تكون هذه الاشياء صوت هفيف (نسيم) الرياح او جريان ماء او تساقط الامطار او حلم رآته الشخص...هتد. تكون صعوبة استخدام هذه التقنية في الرواية هو كيفية تنظيم وتسلسل العناصر المتضمنة داخل التيار نفسه سواء تكون هذه العناصر ظاهرة او باطنة او رموزا لا يمكن الكشف عنها إلا من خلال قراءة عميقة و تحليل دقيق لها. استطاعت كاتبة رواية "الموت عند دقة جرس الساعة 12" مرن د زهنگا 12ى دا " ان توظف تقنية تيار الوعي بجدارة ومن خلالها اشارة الى مجموعة من القضايا التي تواجهها المرأة في المجتمع. اي انها استغللت حالة هذيان وانفصام في شخصية البطلة وحالتها بين الليل وهي تترد الى اماكن تجرها افكارها وبين وعيها المتيقظ في النهار والتحدث مع نفسها عما دار في الليل. بهذا الشكل سرد الروائي الاحداث التي ترغب في ايصالها للمجتمع عن طريق شخصية روائية في حالة اللاوعي.

1- ليستا ژېدهران.

2- أ- ژېدهرىن زمانى كوردى:

3- 1- روزان صادق سعيد، چيروكه شعرا كوردى ئەدگارین فەگېرانى (ناست وشيواز) فەدرى جان وەكو نمونە.

4- 2- كەوسەر شەوكەت، مرن د زهنگا 12ى دا، رۆمان، چاپا ئېكېن، چاپخانا هەوار، دھوك، 2015.

ب- ژېدهرىن زمانى عەرەبى:

1- ئىنلا هەشيارىن شيا بىتە پرەكا پىكفەگرېدانى دناقبەرا فەكولېنن دەروونى و فەلسەفا لىنگەريان ل هەبوونا خۆ، پاشى تىكەلكرنا وان هەردوكان ل گەل بابەتېن ئەدەبى و ژ وان ژى رۆمان و فەگېرانىن سەرئىكداچووى.

2- ئىنلا هەشيارىن وەكو تەكنىكەكا نوى، گەلەك رۆمانئىس بكاردينين ئى بنەمايىن وى بزنان، ل سەر دەستى رۆمانئىس (فرجينيا وولف) فە هاتىە بكارئىنان كو ئەو ب خۆ ژى توشى دوخەكى دەروونى بوو، ئەفە ژى فاكترەك بوو كو ئەو ئافراندىن د بىادەكرن و بكارئىنانا فى جۆرى تەكنىكىن درۆمانىن خۆ دا بكتە.

3- د رۆمانىن ئىنلا هەشيارىن دا ئىك تەكنىك بئى بكارناھىت، بەلكو چەندىن جۆربكاردەيىن و دناف فەكولېنى دا هاتىنە ئامازەكرن، ل سەر فى چەندى "ولم جىمس" دياردكەت كو بىرھاتن و هزر وھەست دكەفەنە دەرفەيى هەشيارىيا مروفى.. زىدەتر ژ فى چەندى وەكى لافاوين رزايى دەسەرى مروفى دا دەيىن خار(ولم هەفورى، تيار الوعي في الرواية الحديثة، 1984، 20-21).

4- د رۆمانا "مرن د زهنگا 12ى"دا رۆمانئىس شىايە وان هەمى تەكنىكىن ئىنلا هەشيارىن ب خۆفە دگريت ب شىوەكى بكاربىنت كو - دىت پىشەنگ بىت- د رۆمانەكا دەفەرا دەھوكى دا ب رەنگەكى ديار بىت دىت و ئامازەكرن.

5- رۆمانئىس شىايە ل گەل بكارئىنانا رەگەزىن رۆمانى و تەكنىكىن وى ب رىكا فەرشتنە هزرا و دخەو ب رىشەچوونى هەمى روودانين رۆمانى هەماھەنگ بكتە و بدەت بەرئىك تاكو دچارچوونى فى تەكنىكىن دا هاتىە شلوفەكرن.

6- روودانين رۆمان ب خۆ هەر ژ ناڤى وى تاكو ناڤەرۆكا وى بدۆماھى دەھىت ژخەونەكى دەستپىدكەت و ب فى چەندى فەرشتنە هزرا بازدان وھەفركىن ل گەل لەزاتيا هاتنا هزرا دكەت.

7- درمانى دا و برىكا وى دەمى فەھرەمانا رۆمانى ب شەف و دخەوا خۆدا دەردكەفیت گرېدانەكى دناقبەرا كەتوار و دورھىل و چارەئىلسى دا دەھىتە كرن.

- 5- ابن المنظور، لسان العرب، تحقیق: خالد رشید القاضي، دار المعارف، مصر، 2006.
- 6- جیرار جینیت، شخصیات حکائیة، ت: محمد معتمض و عبدالجلیل الازدی، الطبعة الأولى، منشورات عویدات، بیروت، 1971.
- 7- حسن مجراوی، بنية الشكل الروائي: الفضاء، الزمن، الشخصية، المركز الثقافي العربي، الدار البيضاء، 1990.
- 8- روبیرت همفوری، تبار الوعي في الرواية الحديثة، ت: محمود الربيعي، المركز القومي للترجمة، القاهرة، 2051.
- 9- زين الدين المختاري، المدخل الى نظرية النقد النفسي، منشورات اتحاد كتاب العرب، دمشق، 1998.
- 10- سعيد علوش، معجم المصطلحات الادبية المعاصرة، الطبعة الاولى، دار الكتاب اللبناني، بيروت، 1985.
- 11- سيغفوند فرويد، الحلم وتأويله، ت: جورج طرايشي، الطبعة الرابعة، دار الطليعة، بيروت، 1982.
- 12- شكري عزيز الماضي، انماط الرواية العربية الجديدة، العدد (355)، سلسلة عالم المعرفة، الكويت، 2008.
- 13- عبدالعزيز القوصي، اسس الصحة النفسية، مكتبة النهضة المصرية، القاهرة، 2008.
- 14- عبدالواحد لؤلؤة، المصطلح النقدي، المجلد الثالث، الطبعة الاولى، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، لبنان، 1984.
- 15- عميد محمد صابر، سوسن البياتي، جالبات التشكيل الروائي دراسات في الملحمة الروائية، عالم الكتب الحديثة، اربد، 2012.
- 16- عليّة عزت عباد، معجم المصطلحات اللغوية والادبية (الماني- انجليزي- عربي)، الطبعة الاولى، المكتبة الأكاديمية، القاهرة، 1994.
- 17- عمرو عيلان، الايديولوجيا وبنية الخطاب الروائي، المطبعة الاولى، منشورات جامعة منتوري، الجزائر، 2001.
- 18- غاستون باشلار، شاعرية احلام اليقظة، الطبعة الاولى، المؤسسة الجامعة للدراسات والنشر، بيروت، 1991.
- 19- ك. نلوف و نوريس.ج. اوزيورت، موسوعة كامبرج في النقد الادبي في القرن العشرين" المداخل التاريخية في الفلسفة والنفسية"، ت: اسما عيل عبدالغني واخرون، المطبعة العامة للثقافة، 2005.
- 20- محسن تركي عطية الزبيدي، مصطلحات (المناجاة) و(التداعي الحر) و(الوصف) في الرواية العراقية الحديثة روايتي (اشواق طائر الليل) لمهدي عيسى الصقر، كلية التربية، جامعة كربلاء، 2019.
- 21- محمد العبد، اللغة والابداع الادبي، دار المعرفة للطباعة، الاسكندرية، 2015.
- 22- محمد القاضي، محمد الخبّز واخرون، معجم السرديات، الطبعة الاولى، دار الفارابي، لبنان، 2010.
- 23- محمد فتوح احمد، الرمز في الشعر المعاصر، دار المعارف، مصر، 1977.
- 24- مصطفى ابراهيم واخرون، المعجم الوسيط، المكتبة الاسلامية، القاهرة، 1972.
- 25- يحيى عبدالله، الاغتراب" دراسة تحليلية لشخصيات الطاهر بن جلون الروائية"، المؤسسة العربية للدراسات والنشر، لبنان، 2005.

ج- نامين ئەكادیمی:

- 1- شرحبیل ابراهیم احمد المحاسنة، بنية الشخصية في اعمال مؤنس الرزاز الروائية (دراسة في ضوء المناهج الحديثة)، اطروحة دكتوراه، جامعة مؤتة، 2007.

- 2- عائشة نحوي، العلاج النفسي عن طريق البرمجة العصبية اللغوية، اطروحة دكتوراه، كلية العلوم الانسانية، قسم علم النفس والعلوم التربوية، جامعة الاخو منشوري، قسنطينة، الجزائر، 2010.

د- مجلات عربية:

- 1- فاطمة ريان، ملامح حدثية في "الادب النسائي" المحلي "جريدة الايام الباهرة" نموذجاً، مجلة المجمع، العدد (9)، 2015.